

**MODELAREA SISTEMULUI EDUCAȚIONAL
ÎN DEZBATERILE PARLAMENTARE DIN ROMÂNIA
ÎNTRE 1919–1929.
PROPUNERI DE MODERNIZARE A ȘCOLII SECUNDARE**

Diana-Gabriela Reianu

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Facultatea de Studii Europene

Abstract. This paper aims to achieve an analysis of the measures taken at the secondary level of education in the first decade of interwar period, underlining that despite the economic, social and political difficulties faced by Romania after World War I, education and culture were seen as tools that grind humanity and create the pillars of the society. This study emphasizes the interest of the legislative power to promote education in order to raise the cultural level of the masses, focusing on the main movements made toward the adoption of fundamental laws that organize studies in secondary schools.

Therefore, it examines educational policy in terms of renewal and modernization at the secondary level of education, marking initiatives that advocated the role of schools in shaping the masses and the importance of educational reform in the general welfare of the Romanian society. Overall, it became obvious that in the search for adequate material, social, financial, economic or agricultural solutions, the consolidation can be accomplished only by a deep moral reform, reform which cannot be achieved other way than by school.

Key words: education, legislation, Parliament, Romania, reform.

În contextul ideii că educația și cultura sunt instrumente de bază în procesul de formare a resursei umane a unei comunități, reforma educațională apare ca o prioritate în orice societate. Pornind de la informațiile ce privesc modul de organizare a învățământului din România de dinainte de Primul Război Mondial, precum și de la dezbaterile parlamentare interbelice, de la inițiativele legislative și legile adoptate în această perioadă, studiul de față își propune să refacă linia evolutivă din planul ideilor și principiilor care i-au călăuzit pe politicienii români din anii '20, pentru a configura politica educațională și situația învățământului românesc la acea vreme.

Starea învățământului secundar și nevoile curente ale educației din România acelor ani au fost evidențiate pe parcursul dezbaterilor parlamentare interbelice, atât în discursurile reprezentanților guvernului, cât și în cele ale opoziției. P.P. Negulescu, de pildă, ministrul Instrucțiunii Publice în perioada martie 1920 – decembrie 1921, sintetiza astfel neajunsurile învățământului secundar: „1. Lipsa unei articulații mai organice și a unei mai nesimțite tranziții spre celelalte grade de învățământ. 2. O prea unilaterală cultură intelectuală și mai ales prea multe limbi străine deodată. 3. Articulația dintre ciclul inferior și cel superior este iarăși prea puțin definită și neprecis adaptată scopului; în orice caz, ea este pusă cu cel puțin un an mai târziu decât ar trebui. 4. Principiul bifurcației sau al trifurcației cursului superior liceal în cunoscutele secțiuni – «clasică», «modernă» și «reală», sau și mai curioasa «clasică-modernă» de la externatele de fete – nu corespunde decât în mod cu totul superficial diversității aptitudinilor sufletești ale tinerilor și nici nu le înlesnește o pregătire îndeustătoare în vederea specialităților universitare. 5. Diferența ce se face între externatele secundare de fete și gimnaziile sau liceele de băieți, de asemenea nu corespunde nici adevăratului scop ce trebuie să urmărească școala secundară, nici practicei și realității. 6. Durata cursului secundar este prea mare. 7. Lipsa de emulație și anonimatul stăpânesc într-o măsură prea mare munca profesorilor de școală secundară. 8. La toate acestea, în sfârșit, trebuie să mai adăogăm că prin unirea cu țările surori, învățământul nostru secundar nu mai înfățișează acum o organizare unitară.”¹

Opinia unanimă a parlamentarilor și a reprezentanților puterii era că învățământul secundar necesita o amplă reformă. Aceasta s-a înfăptuit pe parcursul primului deceniu interbelic prin legiferarea învățământului din gimnazii și licee și a modului de organizare a examenelor de admitere, sfârșit de an și bacalaureat. În continuare, ne vom concentra atenția asupra a două mari propuneri legislative dezbătute pe parcursul primului deceniu interbelic în Parlamentul României Mari, și anume: legea bacalaureatului din aprilie 1925 și legea învățământului secundar din mai 1928.

1. LEGEA BACALAUREATULUI DIN 1925

O propunere concretă de reformare a modului în care se desfășura examenul de absolvire a ciclului secundar de studii a reprezentat-o legea bacalaureatului din aprilie 1925. Dezbaterile parlamentare care au avut loc în jurul acestei legi au fost însoțite adeseori de analize detaliate ale stării precare a învățământului și ale cauzelor care au determinat-o. Constantin Angelescu, ministrul Instrucției Publice, afirma:

¹ P. P. Negulescu, *Reforma învățământului. Proiecte de legi*, ediția a II-a, București, Edit. Casei Școalelor, 1927, p. 145–153.

„Este de netăgăduit că nivelul studiilor în școlile secundare, în urma războiului a scăzut. Această scădere este datorată la două cauze principale [...] Prima cauză era inerentă situației de după război: era datorată înmulțirii școlilor și lipsei membrilor corpului didactic cu pregătirea necesară pentru aceste noi școli; înmulțirii elevilor și lipsei lor de pregătire serioasă anterioară; muncii istovitoare a membrilor corpului didactic prin încărcarea lor cu prea multe ore de curs [...] și, în fine, mentalității speciale, stării de nevroză postbelică, observată în toate țările, dar cu deosebire în țările care au avut mai mult de suferit, cum a fost țara noastră. Cea de a doua cauză ține, credem noi, de unele dispoziții din legea învățământului secundar [...]; aceste dispoziții se referă la suprimarea examenelor între clase și lipsa de selecție a elevilor în cursul superior al liceului, precum și la suprimarea examenului de bacalaureat.”²

Situația corpului didactic din învățământul secundar a fost pusă în discuție de deputatul C. Spânișteanu, cu referire specială la ocuparea posturilor cu personal calificat: astfel, din 947 catedre vacante în învățământul secundar fuseseră ocupate cu titulari doar un număr de 254, rămânând vacante 693, adică aproximativ 73%. Aceste date nu includeau catedrele de dexterități și cele de limba română și latină, unde se înregistra, de asemenea, o situație dezastruoasă (pentru limba română, din 203 catedre au fost ocupate doar 54, o situație similară înregistrându-se și în cazul catedrelor de matematică³.)

Edificator în cadrul demersurilor premergătoare adoptării Legii bacalaureatului a fost raportul lui Șt. C. Ioan, prezentat în Camera Deputaților în 18 februarie 1925, care sintetiza problemele cu care se confrunta sistemul educațional românesc. Raportul susținea propunerea legislativă a ministerului, subliniind faptul că respectivul proiect de lege aduce modificări unei legislații vechi de peste 20 de ani, legiferând și modificări în sistemul de promovare a elevilor, desființând examenele de absolvire a gimnaziului și liceului și înlocuind examenul de absolvire a gimnaziului cu un examen de admitere în clasa a cincea de liceu, iar pe cel de absolvire a liceului cu un examen de bacalaureat. Planul de remediere propus includea și reintroducerea examenelor anuale și notarea elevilor cu note de la 1 la 10. Același raport oferă și suportul susținerii sale, motivația acesteia constând în rezultatele precare obținute în contextul legii vechi:

„Dacă la introducerea trifurcării și la desființarea acestui important examen de sinteză așa de folositor cum este bacalaureatul vom mai adăuga desființarea examenului anual de clasă, notarea cu predicate (calificative –

² *Dezbaterile Adunării Deputaților (D.A.D.), ses. ordinară 1927–1928, șed. din 13 martie 1928, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 69 din 19 mai 1928, p. 2.077–2.078.*

³ *D.A.D., ses. ordinară 1923–1924, șed. din 29 decembrie 1923, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 43 din 5 februarie 1924, p. 1.108.*

n.n), care îngăduie o prea mare indulgență a profesorilor, punerea notei unui profesor la votul conferinței atunci când se fac promoțiile (promovările – n.n) anuale, acordarea etatizării la prea multe școli particulare, indulgența obișnuită a unor comisii de examinarea particularilor, admiterea elevilor domiciliați în o localitate care are liceu să dea examen particular în cine știe ce localitate din țara întreagă și a-și încerca acolo norocul sau chiar a merge la sigur, iată principalele cauze cari au făcut să scadă nivelul promoțiilor.”⁴

Modificările aduse de proiectul Legii bacalaureatului din 1925 au fost rezumate de Constantin Angelescu în *Expunerea de motive*, în care se sublinia că desființarea examenului de absolvire a cursului secundar inferior și instituirea unui examen de admitere în liceu „va pune stavilă năvalei tuturor absolvenților gimnaziului spre cursul superior de liceu și, implicit, spre universitate”. „Dacă gimnaziul trebuie să rămână larg deschis orîșicui, el fiind laolaltă cu cursul primar superior o întregire a cunoștințelor din învățământul primar pe cari toți românii trebuie să le posede, liceul propriu-zis trebuie rezervat celor ce au aptitudinile trebuitoare pentru apropierea unei culturi mai înalte, și aceasta în marginile trebuințelor reale ale organismului nostru de stat. Altminteri contribuim la crearea unui proletariat intelectual numeros, cu o pregătire superficială și cu o mentalitate primejdioasă.” Instituirea examenului de bacalaureat urmîrea verificarea cunoștințelor dobîndite de elevi în cursul liceului, servind atît elevilor, „ca un prilej de concentrare și de sintetizare a cunoștințelor dobîndite în liceu, cît și ca un mijloc de control al activității profesorului”⁵.

În cadrul discuțiilor purtate în Camera deputaților pe marginea prevederilor cuprinse în respectivul proiect de lege, P. Gârboviceanu a exprimat foarte clar leitmotivul bacalaureatului, prin remarca: „Să ferim țara aceasta, să ferim statul nostru de declasați; să nu mai lăsăm să dea năvală la universitate toată școlăria pregătită și nepregătită. Lipsa de pregătire serioasă pentru viață e un dezastru și pentru individ și pentru societate”, adăugînd că „prin acest proiect de lege se iau toate măsurile pentru ca universitățile noastre să primească numai studenții merițoși”⁶.

Critici virulente la adresa proiectului au adresat reprezentanții minorităților naționale, Frantz Kräuter și Hans Otto Roth⁷, opinînd că bacalaureatul nu va stabili dacă absolvenții școlilor secundare au dobîndit, cu adevărat, o gîndire independentă și liberă, dacă s-au format ca personalități intelectuale, și subliniind

⁴ D.A.D., ședința din 18 februarie 1925, „Monitorul Oficial”. Partea a III-a, nr. 65 din 12 martie 1925, p. 1.557.

⁵ *Ibidem*, p. 1.559.

⁶ *Ibidem*, p. 1.569, col. I-III.

⁷ *Ibidem*, p. 1.563–1571.

că aceste lucruri nu pot fi constatate prin examene și în niciun caz prin astfel de examene în care „bieții elevi sunt mânați ca o turmă cu sutele într-un oraș străin și sunt examinați de niște profesori absolut străini de școală, care încă în viața lor nu au avut nici cea mai mică atingere cu candidații. Astfel de examene sunt bazate numai și numai pe șanse și antrenament și pe nicio altă pregătire serioasă.”⁸ În opinia celor doi, acest proiect de lege nu-și avea locul în absența unei legi de unificare a învățământului secundar.

Un alt discurs critic la adresa proiectului a fost cel al lui I. Lupaș, care considera propunerea legislativă ca fiind o elaborare pripită, socotind regretabil faptul că inițiatorii săi nu citiseră raportul general anual asupra învățământului publicat de Spiru Haret în 1884, pentru a-și orienta demersul în conformitate cu specificațiile acestuia⁹. Menționând faptul că acest proiect de lege ar fi trebuit întocmit după consultarea opiniei „tuturor elementelor de valoare ale corpurilor didactice” și după obținerea acordului acestora, I. Lupaș nu s-a pronunțat împotriva examenului de bacalaureat în sine, ci doar împotriva „modalităților de aplicare prevăzute în acest proiect”. El declara, în acest context, că „nu putem admite introducerea unui asemenea sistem centralizator acum, când descentralizarea trebuie să fie norma călăuzitoare în administrația școlară”, adăugând:

*„Noi știm că domeniul școlar este un domeniu sufletesc, delicat, în care trebuie mai multă liniște și o atmosferă mai senină. Dar cu astfel de comisii și paracomisii, cu inspectori și suprainspectori, de multe ori de prisos pentru progresul învățământului nu se va putea crea niciodată acea atmosferă senină care să dea posibilitatea profesorului să muncească cu plăcere, cu devotament și cu entuziasm. Și apoi mai trebuie spus un lucru pe care d. ministru ar fi fost bine să-l facă de când a ajuns la cârma chestiunilor școlare în țara noastră. Trebuia să vină imediat cu o lege pentru îmbunătățirea situației materiale a corpului didactic.”*¹⁰

O altă remarcă critică viza faptul că respectivul proiect de lege era un *numerus clausus*, deoarece împiedeca, prin examenul de bacalaureat, intrarea în universitate. În replică, C-tin Angelescu declara că, în concepția sa, nu poate fi vorba de *numerus clausus* atunci când sunt împiedecați să ajungă la universitate cei care nu merită, făcându-se o selecție în favoarea celor buni.

Ștefan C. Ioan, raportor și susținător al proiectului, a subliniat necesitatea adoptării legii în condițiile scăderii permanente a nivelului de pregătire a elevilor, a nevoii de ameliorare a învățământului de toate gradele:

⁸ *Ibidem*, p. 1.572, col. I.

⁹ Pentru detalii, vezi D.A.D., ședința din 18 februarie 1925, discurs publicat ulterior în „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 67 din 17 martie 1925, p. 1.611, col. I–II.

¹⁰ *Ibidem*, p. 1.611–1.613.

„Astăzi, școala noastră secundară trece prin o criză acută în urmă desființării examenelor de clase, în urma etatizării acordată cu indulgență la prea multe școli, în urma ușurinței cu care se trec examenele în învățământul particular [...] în urma ținerii de mântuială a examenelor așa-zise de capacitate sau de absolvire, în urma introducerii notării cu predicate în loc de cifre de la 1–10, și față cu posibilitatea pentru un copil dintr-un oraș cu liceu să treacă toate examenele până la ultima clasă, în altă localitate cunoscută prin extrema indulgență a examinerilor [...] Cu o grabă vertiginoasă, elevul trece de la clasa I primară până la universitate, de cele mai multe ori nepregătit și mai ales nedeprins a învăța și a munci; nedisciplinat, căci disciplina nu se capătă decât din deprinderea de a munci. La universități, din acei 30.000 de studenți ce avem azi, nu știu dacă măcar a zecea parte posedă pregătirea trebuitoare.”¹¹

2. LEGEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR DIN 1928¹²

Reforma învățământului secundar a fost elaborată sub auspiciile Partidului Național Liberal și înfăptuită la sfârșitul primului deceniu interbelic, cu contribuția importantă a ministrului Instrucției Publice, dr. C-tin Angelescu. În cuprinsul *Expunerii de motive*¹³ cu privire la Legea învățământului secundar din 15 mai 1928, au fost oferite statistici despre învățământul din Bucovina, Basarabia, Transilvania și Vechiul Regat, configurându-se o imagine de ansamblu a situației școlii secundare, a efectivelor de elevi și profesori din România momentului respectiv.

Conform acestor statistici, în învățământul secundar din Bucovina, în 1914, funcționau 16 școli secundare de stat, dintre care 10 licee clasice de băieți (două germane, unul cu o secție româno-germană, trei româno-germane, două ruteano-germane, unul rutean), patru licee germane de fete, două școli reale germane și patru școli secundare particulare, dintre care două licee germane de băieți (cu 8 clase), un liceu german de fete (cu 8 clase), un liceu german de fete (cu 6 clase). Elementul alogen era prezent în școlile din Bucovina, românizarea școlilor secundare făcându-se treptat. Astfel, în 1927–1928 în Bucovina existau 19 școli secundare de stat (12 licee moderne de băieți, patru școli secundare de fete gradul II, două licee reale, un gimnaziu) și șapte școli secundare particulare (patru licee moderne de băieți și trei licee de fete).

¹¹ D.A.D., ședința din 20 februarie 1925, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 67 din 17 martie 1925, p. 1.605, col. I-II.

¹² A se vedea „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 69 din 19 mai 1928.

¹³ Pentru detalii, vezi D.A.D., *Expunerea de motive cu privire la reforma învățământului secundar*, ședința de marți, 13 martie 1928, sesiunea ordinară 1927–1928, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 69 din 19 mai 1928, p. 2.003–2.106.

Tabelul 1

Numărul școlilor secundare din Bucovina sub Austria,
înainte de 1918, și după Unire, în 1922–1923 și 1927–1928¹⁴

Nr. crt.	Anul școlar	Felul școlii	Școli			Elevi			Profesori		
			Gimnazii	Licee	Total	Gimnazii	Licee	Total	Gimnazii	Licee	Total
1	1913–1914	De stat	1	15	16	–	7.440	7.440	–	408	408
		Particulari	–	4	4	–	236	236	–	35	35
		Total	1	19	20	–	7.676	7.676	–	443	443
2	1923–1924	De stat	1	18	19	137	6.815	7.052	7	338	445
		Particulari	–	6	6	–	1.402	1.402	–	113	113
		În familie	–	–	–	–	1.038	–	–	–	–
		Total	1	24	25	137	9.255	8.454	7	451	558
3	1927–1928	De stat	1	18	19	155	7.602	7.757	8	443	451
		Particulari	–	7	7	–	1.063	1.063	–	140	140
		În familie	–	–	–	–	2.106	–	–	–	–
		Total	1	25	26	155	10.771	8.820	8	583	591

Tabelul 2

Învățământul profesional în Bucovina după Unire¹⁵

Nr. crt.	Felul școlii	1923–1924			1927–1928		
		Școli	Elevi	Prof. și maestri	Școli	Elevi	Prof.
1	Școli superioare de comerț	3	468	40	5	500	57
2	Școli elementare de comerț	–	–	–	–	–	–
3	Școli de curs seral și duminică	–	–	–	–	–	–
4	Școli elementare de meserii	8	299	43	13	851	98
5	Școli inferioare de meserii						
6	Școli superioare de meserii						
7	Școli profesionale de fete	7	159	22	12	357	43
8	Școli de menaj	–	–	–	–	–	–
9	Școli elementare de comerț, de fete	–	–	–	–	–	–
10	Școli superioare de comerț, de fete	–	–	–	–	–	–
11	Total	18	926	105	30	1.708	198

¹⁴ *Ibidem*, p. 2.037.

¹⁵ *Ibidem*.

În Basarabia, învățământul secundar fusese organizat după modelul rusesc, în care existau licee clasice și reale, legea din 1902 transformând liceele clasice în licee moderne. Școlile medii, înființate prin legea din 1828, s-au transformat în 1872 în școli orașenești, fiind reorganizate în 1912. În 1917–1918 s-a hotărât introducerea limbii române ca obiect de învățământ în toate școlile și liceele din Basarabia, începând să funcționeze câteva școli cu limba română. În 1918 s-a proclamat Directoratul învățământului din Chișinău, a fost ruptă legătura cu autoritatea școlară din Odessa și hotărâtă românizarea întregului învățământ din Basarabia. Situația școlilor secundare în 1914 se prezenta astfel: 46 școli secundare de stat (16 licee de băieți, nouă licee de fete, 13 școli medii de băieți, două școli medii de fete, șase școli medii mixte) și 19 școli secundare teoretice particulare (cinci licee de băieți, 11 licee de fete, trei școli medii de băieți). În 1927–1928 existau 63 școli secundare de stat și 30 școli secundare particulare. Principala problemă a învățământului în Basarabia era lipsa profesorilor români.

Tabelul 3

Numărul școlilor secundare în Basarabia, în timpul stăpânirii rusești, la 1914¹⁶

Nr. crt.	Felul școlii	Școli			Elevi			Profesori		
		Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total
1	De stat	25	21	46	6.578	2.939	9.517	435	187	622
2	Particul. cu drept de Stat	5	–	5	1.518	–	1.518	95	–	95
3	Particul. fără drept de Stat	11	3	14	–	–	–	–	–	–

Tabelul 4

Numărul școlilor secundare, al elevilor și al profesorilor în Basarabia, după Unire¹⁷

Nr. crt.	Anul școlar	Felul școlii	Școli			Elevi			Profesori		
			Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total
1	1920–1921	De stat	26	33	59	7.705	313	8.018	462	280	742
		Școli particulare	27	4	31	4.914	416	5.330	439	7	446
		Elevi pregătiți în familie	–	–	–	1.024	–	1.024	–	–	–

¹⁶ *Ibidem*, p. 2.041.

¹⁷ *Ibidem*.

Nr. crt.	Anul școlar	Felul școlii	Școli			Elevi			Profesori		
			Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total	Licee	Medii	Total
		Total	53	37	90	13.643	729	14.372	901	287	1.188
2	1922–1923	De Stat	25	35	60	8.721	3.653	12.374	486	267	753
		Școli particulare	47	6	53	6.549	165	6.714	627	13	640
		Elevi pregătiți în familie	–	–	–	1.497	116	1.613	–	–	–
		Total	72	41	113	16.767	3.934	20.701	1.113	280	1.393
3	1926–1927	De stat	38	25	63	11.901	4.108	16.009	636	254	890
		Școli particulare	29	1	30	3.099	168	3.267	559	8	567
		Elevi pregătiți în familie	–	–	–	749	11	835	–	–	–
		Total	67	26	93	15.749	4.287	20.036	1.195	262	1.457

Tabelul 5

Numărul școlilor profesionale, al elevilor și profesorilor în Basarabia, după Unire¹⁸

Nr. crt.	Felul școlii	1923–1924			1925–1926		
		Școli	Elevi	Prof.	Școli	Elevi	Prof.
1	Școală elementară comercială	2	61	19	6	580	58
2	Școală practică comercială						
3	Școală superioară comercială						
4	Școală profesională comercială	8	685	78	8	1.238	8
5	Școală meserii elementară	13	624	139	17	1.185	202
6	Școală meserii inferioară						
7	Total	23	1.370	226	31	3.003	268
8	Școli particulare	2	–	–	1	–	–
9	Total	2	–	–	1	–	–
10	Total general	25	1.370	226	32	3.003	268

Evoluția învățământului din Transilvania cuprinde două perioade: perioada influenței austriece, care durează până la 1867, și perioada acțiunii maghiare propriu-zise, de la 1867 până la marele război¹⁹. Pe teritoriul Ardealului, în prima perioadă, întâlnim școli episcopale latinești în Alba-Iulia și Oradea-Mare, familiile nobiliare române din această provincie înscriindu-și copiii în asemenea școli, pentru a dobândi cultura latinească a epocii și pentru a deveni actori în viața

¹⁸ *Ibidem*.¹⁹ *Ibidem*, p. 2.042.

statului maghiar (ex. familiile Corvin, Chinezu, Josika, Olah, Nopcea etc.). În Transilvania au existat, de asemenea, școli elementare și gimnaziale întemeiate de biserica protestantă, școli secundare întemeiate de sașii transilvăneni, la Sibiu și Brașov, gimnazii întemeiate de biserica reformată în Aiud, Orăștie, Târgu-Mureș, Satu-Mare etc., precum și câteva gimnazii catolice, la Oradea, Cluj și Alba-Iulia. Au fost înființate școli secundare catolice de către iezuiți, care, în 1773, aveau deja 41 de asemenea școli, conducând cea mai mare parte din învățământul secundar din Ungaria și Transilvania, alături de ei câștigând teren și Ordinul Piaristilor. Maria Terezia a fost cea care a trecut învățământul la stat, stabilindu-se în 1777 (*Ratio educationis* I) bazele instrucțiunii publice din Ungaria pe principiile: „Statul are datoria de a crea și susține școli”, „guvernul este în drept a conduce și a controla toate școlile din țară, atât cele de stat cât și cele confesionale”, și „școlile de același grad trebuie să aibă în întreaga țară același program.”²⁰ Școlile secundare aveau șapte clase și erau școli gramaticale, gimnazii sau gimnazii capitale, în funcție de cursurile urmate. O radicală reformă școlară s-a produs la 1848–1849 (legea Entwurf), după schimbările din Imperiul Austro-Ungar punându-se bazele învățământului secundar în Austria, Ungaria și Transilvania până la 1868, când a fost introdusă legea învățământului primar a lui Eötvös, respectiv 1883 când a fost introdusă legea învățământului secundar a ministrului Trefort. Legea Entwurf a stabilit cele două tipuri de școli secundare, gimnazii și clasico-moderne cu 8 clase și școlile reale cu 6 clase, precum și examenul de maturitate după terminarea studiilor secundare.

Prima școală secundară românească din Ardeal a fost liceul din Blaj, fondat de Petru Pavel Aron în 1754. Școlile românești au început să se dezvolte după 1848, când, cu ajutorul lui Andrei Șaguna, școlile ortodoxe au fost scoase de sub jurisdicția arhiepiscopului romano-catolic din Alba-Iulia. Datorită lui Șaguna s-a înființat la Brașov, în 1850, primul liceu ortodox românesc, el solicitând înființarea și a altor 18 școli secundare românești, la Sibiu, Deva, Cluj, Brașov, Alba-Iulia, Sighișoara, Abrud, Tg.-Mureș etc.

După 1867, guvernul maghiar preia acțiunea de îndrumare a școlii, urmărind maghiarizarea tuturor locuitorilor țării. Învățământul secundar din Ungaria și din Ardeal a fost organizat prin legea din 1883, care impunea un plan unitar de învățământ pentru toate liceele. Școlile secundare au fost divizate în școli secundare la dispoziția statului, școli sub conducerea statului și școli autonome (ale sașilor, ale statului catolic, ale reformatilor și cele greco-orientale). În anul 1883 existau în Ardeal patru licee și două gimnazii românești, numărul lor rămânând același până la 1918.

La o privire de ansamblu, structura școlilor secundare pe teritoriul Ardealului sub regimul ungar se prezenta astfel: 66 licee (25 de stat și 41 confesionale, dintre care 14 romano-catolice, 10 reformate, două unitariene, două greco-catolice, trei

²⁰ *Ibidem*, p. 2.044.

ortodoxe, unul fundațional, nouă evanghelice-luterane), dintre care 58 de băieți și opt de fete. Din totalul de 66 de licee, în 51 limba de predare era maghiara, în șase româna, iar în nouă germana.

„Tendința politicii școlare ungare se vede deci clar din aceste cifre. În vreme ce cele 3½ milioane de români aveau numai 4 licee și 2 gimnazii; sașii cu o populație de 250.000 aveau 9 licee și gimnazii; iar ungurii, la o populație de 1.300.000 în care intrau și evreii și șvabii maghiarizați, aveau 51 licee, gimnazii și școli reale.”²¹

Statistica oficială din 1914 arată că sub regimul ungar au funcționat 110 școli civile, 100 din ele având limba de predare maghiară, 10 altă limbă, și anume: șapte – limba germană, trei – limba română.

„Întreg poporul românesc din Ardeal avea deci 3 școli civile, pentru 3½ milioane locuitori, deci o școală la peste un milion de locuitori, pe când 1.330.000 unguri posedau 102 asemenea școli. Niciuna din școlile de stat nu avea altă limbă de predare decât limba maghiară, în școlile evreiești de asemenea se predă în ungurește.”²²

După 1919, s-a pus problema preluării școlilor de către statul român, naționalizării lor și înființării de noi școli românești, această sarcină revenind Directoratelor regionale, instituite în 5 iulie 1919, la Sibiu, Cluj, Timișoara și Oradea. Ca urmare a activității acestora, în anul școlar 1923–1924 existau în Ardeal 33 licee de băieți și 11 gimnazii, 15 școli secundare pentru fete (în total 59 școli secundare de stat). Numărul elevilor români a crescut spectaculos, de la 86 înainte de 1918 la 821 în 1927. Numărul școlilor a sporit de 11 ori, al elevilor de 10 ori și al profesorilor de aproape 12 ori. În anul școlar 1927–1928 funcționau 135 școli secundare de stat și 91 școli secundare particulare.

Situația corpului profesoral s-a schimbat și ea după Unire, acesta trebuind să satisfacă cerințele celor 36 licee și 58 școli civile. Pentru pregătirea cadrelor didactice au fost organizate cursuri, au fost aduși profesori din Vechiul Regat, profesori pensionari sau profesori de dinainte de Unire, astfel că la 1 ianuarie 1922 funcționau 622 profesori la liceele și școlile secundare din Transilvania și 93 la școlile confesionale românești. Dacă la 1914 nu exista niciun liceu și nicio școală civilă românească de stat (erau doar nouă școli confesionale), în anul școlar 1922–1923 erau deja 82 licee și 42 școli civile românești de stat (și doar șapte confesionale), pentru ca în 1926–1927 să existe 92 licee și 31 școli civile românești de Stat (șapte confesionale). Numărul elevilor români la școlile de stat a ajuns de la niciunul în 1914 la 20.404 în 1922–1923 și 21.645 în anul școlar 1926–1927.

²¹ *Ibidem*, p. 2.051.

²² *Ibidem*, p. 2.053.

Cât privește situația învățământului secundar în Vechiul Regat, în anul școlar 1914–1915 existau 56 de școli secundare de stat (23 de gimnazii și 33 de licee) și 62 școli secundare particulare, pentru ca în 1926–1927 numărul lor să atingă cifra de 148 școli secundare de stat (42 gimnazii, 106 licee) și 39 particulare (licee), cu un număr de 64.087 elevi la cele de stat și 6.892 elevi la cele particulare.

Tabelul 6

Numărul școlilor secundare, al elevilor înscriși și al profesorilor din Vechiul Regat înainte și după Unire²³

Nr. crt.	Anul școlar	Felul școlii	Școli			Elevi			Profesori		
			Gimnazii	Licee	Total	Gimnazii	Licee	Total	Gimnazii	Licee	Total
1	1914–1915	De stat	23	33	56	1.503	10.008	11.508	47	724	771
		Particulare	–	62	62	–	5.247	5.247	–	–	–
		Total	23	95	118	1.503	15.255	15.255	47	724	771
2	1920–1921	De stat	17	64	84	2.719	29.524	32.243	139	1.227	–
		Particulare	–	58	58	–	7.379	7.379	–	917	917
		Pregătit în familie	–	–	–	–	10.420	10.420	–	–	–
		Total	17	122	142	2.719	47.323	47.323	139	2.144	2.283
3	1922–1923	De stat	29	88	117	4.892	41.482	46.374	276	1.595	1.871
		Particulare	–	43	43	–	6.460	6.460	–	680	680
		Pregătit în familie	–	–	–	–	11.210	11.210	–	–	–
		Total	29	131	160	4.892	59.152	64.044	276	2.275	2.551
4	1926–1927	De stat	42	106	148	8.750	55.237	64.087	364	1.863	2.227
		Particulare	–	39	39	–	6.892	6.892	–	684	684
		Pregătit în familie	–	–	–	–	10.815	10.815	–	–	–
		Total	42	145	187	8.750	72.944	81.794	364	2.547	2.911

Școlile profesionale de stat dominau în Vechiul Regat, înainte de Unire, în 1914–1915 erau 144 (de agricultură, de comerț, curs seral, inferioare de meserii, superioare de meserii, de gospodărire rurală, de menaj etc.), cu 7.274 elevi înscriși și 586 profesori și maștri; în anul 1923–1924 se înregistrează un număr de 171 școli cu 19.184 elevi și 1.334 profesori, iar în 1925–1926 cifrele ajung la 233 școli profesionale de stat cu un efectiv de 30.575 elevi și 2.144 profesori²⁴.

²³ *Ibidem*, p. 2078.

²⁴ *Ibidem*, p. 2079.

La o privire de ansamblu, Ardealul stătea cel mai bine la numărul școlilor secundare de stat și particulare și la numărul elevilor înainte de Unire. Statisticile arată o creștere a numărului de școli în anul școlar 1922–1923, Ardealul având din nou cifrele cele mai mari (140 școli de stat, 104 școli particulare), pentru ca în 1926–1927 numărul școlilor să rămână aproximativ același.

Tabelul 7

Tablou recapitulativ al școlilor secundare și civile din întreaga țară înainte și după Unire²⁵

Nr. crt.	Felul școlii	Ținutul	1914–1915			1926–1927		
			Școli	Elevi	Profesori	Școli	Elevi	Profesori
1	De stat	Vechiul Regat	56	11.508	771	148	64.087	2.227
		Ardealul	96	21.952	1.011	139	25.810	1.518
		Bucovina	16	7.440	408	19	7.757	451
		Basarabia	46	9.517	622	63	16.009	890
		Total	214	50.417	2.812	369	113.663	5.086
2	Școli particulare	Vechiul Regat	62	5.247	–	39	6.892	684
		Ardealul	80	18.919	925	101	20.273	1.251
		Bucovina	4	236	35	7	1.063	140
		Basarabia	5	1.518	95	30	3.099	567

Revenind la prevederile proiectului Legii învățământului secundar, prezentăm în continuare principalele argumente care militau pentru adoptarea sa, precum și unele critici ce i-au fost aduse de către parlamentarii români ai perioadei.

Importanța proiectului rezida în faptul că impunea modificarea duratei liceului, stabilită prin legea lui S. Haret la 8 ani, reducând, în speță, durata gimnaziului de la 4 la 3 ani. Proiectul a păstrat diviziunea școlii secundare în cele două cicluri, gimnazial și liceal propriu-zis, pentru a nu limita accesul în școala secundară a copiilor din rural, gimnaziul fiind considerat absolut necesar pentru ridicarea păturii rurale. În viziunea legiuitorului, gimnaziul era o școală unică, comună, de unde se ramificau apoi cele două ramuri de învățământ, teoretic și aplicat. De asemenea, legea institua liceul unitar, renunțându-se la trifurcarea sa în secțiile clasic, real și modern, pe baza unor studii care evidențiaseră faptul că această formă de organizare a liceului nu produsese cele mai bune efecte. Ca urmare, liceul a devenit unic pentru toți elevii, pornindu-se de la premisa că liceul trebuie să dea cultura generală, specializarea urmând să se facă la nivelul universității.

²⁵ *Ibidem.*

Deputatul Șt. Pop, în calitate de raportor la proiectul de lege, a menționat în plenul Camerei că reforma educației urmărește să dea învățământului o organizare unitară de jos până sus. În cazul învățământului secundar, obiect al respectivului proiect, se urmărește instituirea școlii secundare unitare cu 7 clase – 3 ani de gimnaziu și 4 ani de liceu –, liceul dobândind o însemnătate deosebită în calitate de „centru vital al organizației școlare”. Astfel că, prin noua reformă, care propunea un singur fel de gimnaziu și un singur fel de liceu, „toți copiii noștri vor învăța, în școala secundară, aceeași carte”²⁶. Motivul alocării a trei ani pregătirii gimnaziale a fost rezumat astfel:

„Gimnaziul este de fapt [...] o școală unică, un învățământ post sau supraprimar, ori o școală primară superioară. În continua dezvoltare a stărilor noastre culturale nu mai putem admite ca tânărul dornic de un rost în societate sau în slujba statului, să se oprească aici. Nu este bine ca în vreo ramură a serviciilor publice să fie primiți, așa cum pe alocurea se face și astăzi, copii cu una sau două clase gimnaziale, în speranța că se vor putea specializa cu vremea. Viitorului funcționar i se cere o bună pregătire. Tot așa și tinerii care se destinau școlilor superioare de specializare nu vor putea pătrunde acolo fără terminarea gimnaziului. De aceea se impune un tip unic de gimnaziu, care servește drept bază liceului, școlii normale, seminarului teologic, școlii comerciale superioare, școlilor de administrație, poștă, căi ferate etc.”²⁷

Apoi, renunțarea la structura tripartită a liceului, așa cum fusese statuată în legea lui Spiru Haret, era motivată de ideea că liceul nu este o școală „de specializare”, ci una de cultură generală.

„Din bogata experiență a trecutului ne-am format convingerea că trebuie introdusă o unitate, o armonie în ansamblul cunoștințelor. Pentru a ne crea o elită intelectuală în câmpul literelor și artelor, ca și în acela al științelor pozitive, economice sau practice, nu trebuie să exagerăm în nicio direcție. Dacă literatura și arta pot da o strălucire netăgăduită numelui țării noastre, științele pozitive, industria și munca pe terenul economic îi asigură puterea și prosperitatea. Să realizăm o înfrățire a acestor tendințe, să luăm și din o parte și din alta. Îmbogățirea cunoștințelor și potențarea lor într-o direcție umanistă sau strict realistă este mult mai puțin importantă decât organizarea și armonizarea lor. Să nu căutăm îngrămădirea de cunoștințe, în școala secundară, cu o imediată tendință de specializare, cât mai ales să considerăm aportul sau contribuția ce fiecare obiect de învățământ, prin varietatea lui, o aduce la formarea acelei forțe intelectuale ce dorim a da copiilor noștri. [...]

²⁶ D.A.D., ședința de marți, 13 martie 1928, sesiunea ordinară 1927–1928, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 69 din 19 mai 1928, p. 2000.

²⁷ *Ibidem*.

*Iată dar cum se impune o singură organizare a școlii noastre secundare, preconizată în acest proiect: liceul unic.*²⁸

Proiectul prevedea că gimnaziile și liceele puteau fi înființate doar prin lege, că sarcina construcției și întreținerii edificiilor școlare revenea în primul rând statului, că nu trebuia făcute deosebiri între școlile de fete și cele de băieți: „...dacă scopul școlii e acela de a da cultura generală, apoi aceasta trebuie să fie aceeași pentru ambele sexe. Dacă ea dă o pregătire pentru specializare, atunci de ea au nevoie, în același grad, și fetele ca și băieții. Nu există nicio carieră care să fie astăzi închisă femeii, în care ea să nu dea dovada acelorași aptitudini și aceluiași randament util, încât nu există niciun motiv de a crea în mod artificial deosebiri care nu sunt justificate prin nimic.”²⁹ Proiectul de lege decreta limba română ca limbă de predare în învățământul din școlile secundare de stat (art. 10), alte limbi putând figura doar ca obiect de studiu, nu ca limbă de predare pentru alte materii. În regiunile cu populație minoritară mai numeroasă se puteau înființa în licee secții de predare în limba acesteia, cu condiția satisfacerii cerințelor privind efectivele de elevi dintr-o clasă – 50 elevi la gimnaziu și 40 la liceu –, urmând ca istoria românilor, geografia României și instrucția civică să fie predate, obligatoriu, în limba română. De asemenea, proiectul de lege prevedea predarea unei singure limbi moderne, franceza, la gimnaziu, în cursul superior, cel al liceului, introducându-se o a doua limbă modernă, engleza sau germana. Proiectul acorda importanță majoră educației morale (3 ore/săptămână) și educației fizice (4 ore/săptămână). Examenele de la sfârșitul anului, practicate la nivelul claselor de liceu, au fost generalizate pentru întreg ciclul secundar; legea prevedea, în continuare, examene de admitere în gimnaziu și liceu, precum și respectarea prevederilor legii bacalaureatului din 1925.

Proiectul a promovat organizarea disciplinelor în catedre, profesorii devenind inamovibili la catedrele lor din momentul în care deveneau titulari ai corpului didactic. Recrutarea cadrelor didactice se făcea din rândul absolvenților studiilor academice, aceștia trebuind să dețină o specialitate principală și două secundare. Calitatea de profesor putea fi dobândită doar după promovarea unui examen de capacitate, care consta din probe scrise, colocvii și două probe practice pedagogice, una de curs superior și una de curs inferior. Candidații care nu obțineau la una dintre probe nota medie de cel puțin 7,50 erau considerați respinși. Proiectul a modificat procedura de numire a conducerii școlii, alegerea directorilor implicând cerințe și criterii specifice, fiindu-i asigurată totodată stabilitate în funcție celui ales. Astfel, directorii erau numiți de ministru după recomandarea dată de către consiliul inspectorilor generali, putând fi confirmați ca stabili doar după trei ani,

²⁸ *Ibidem*, p. 2.000–2.001.

²⁹ D.A.D., *Expunerea de motive cu privire la reforma învățământului secundar*, ședința de marți, 13 martie 1928, sesiunea ordinară 1927–1928, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 69 din 19 mai 1928, p. 2.092.

dacă au dovedit competențele necesare și au avizul conform al Consiliului permanent.

Alte probleme care și-au găsit reglementarea în prevederile proiectului de lege au fost problema burselor și internatelor (acordându-se o atenție sporită acestui segment în comparație cu legislațiile anterioare) și chestiunea construcțiilor școlare, preocupare stringentă, de actualitate încă și astăzi, în pofida eforturilor financiare făcute de către autoritatea de stat.

Inovativ și modern, proiectul a prevăzut nu doar crearea serviciului medical în școli, dar a precizat și statutul medicului școlar, punându-l pe picior de egalitate cu cadrele didactice în ce privește obligațiile și retribuția și definindu-i cu claritate rolul și sarcinile. Acesta avea datoria de a ține conferințe elevilor și de a lua toate măsurile necesare pentru prevenirea și profilaxia bolilor infecțioase, în vederea combaterii lor. Conform proiectului, fiecare elev intra în posesia unui carnet de sănătate în care medicul trebuia să consemneze starea lui medicală de-a lungul anilor și care îl însoțea până la universitate.

Dezbaterile parlamentare pe marginea respectivului proiect de lege s-au remarcat prin intervenții substanțiale ale membrilor camerelor, el întrunind susținerea majorității acestora. În opinia lui D. Ionescu (formulată în ședința din 2 aprilie 1928), de pildă, învățământul secundar avea menirea de a asigura cultura păturii mijlocii, de a închea sentimentul național, de a pregăti unitatea sufletească și culturală a națiunii române:

*„Starea învățământului secundar dinainte de război era [...] cu totul satisfăcătoare [...] După război, împrejurări [...] au dus la o scădere a nivelului școlii secundare. [...] În România Mare s-au întrunit 4 regimuri școlare diferite. La aceasta s-au mai adăugat și lipsurile în personalul didactic provocate mai ales în vechiul regat din cauza războiului. La școlile noastre secundare au venit elevi din noile ținuturi și cu diferite educații. S-au înmulțit enorm, în urmă împrăștiării, cei doritori de școală secundară. Intre soluția de a nu înmulți învățământul secundar, ca nu cumva printr-o pregătire insuficientă să se scoată elemente slabe, și între soluția celor care, conștienți că aceasta va aduce o temporară scădere a școlii secundare au crezut totuși că este necesar a înmulți școlile secundare deoarece era o imperioasă nevoie [...] cred că între aceste două soluții, nu a doua a fost cea mai rea. Această situație explică însă nevoia reformei care ni se înfățișează astăzi și prin care acest rău [...] va fi înlăturat.”*³⁰

D. Ionescu milita pentru un învățământ unic, democratic, în care cele două curente – cel clasic sau umanist și cel realist sau modernist, numit și scientism – nu trebuiau să se lupte între ele: „dacă ar predomina unul dintr-însele asupra celuilalt,

³⁰ D. Ionescu, *Reforma învățământului secundar*, Cuvântare rostită în ședința Senatului la 2 Aprilie 1928, cu ocaziunea discuțiunii proiectului de lege al învățământului secundar, București, Imprimeriile Statului, 1928, p. 7–10.

învățământul secundar ar crea o deosebire între fiii acestei țări; unii crezându-se de o cultură superioară celorlalți, apți pentru speculațiuni teoretice, dar inapți pentru realizări.”³¹ Mesajul său reliefa dorința de îmbinare a culturii umaniste cu cea științifică:

*„[...] cultura umanistă și cultura științifică nu trebuiesc opuse una alteia. Cultura aparține atât persoanelor, cât și colectivității. Persoanelor, indivizilor, le cere o lungă pregătire; colectivităților, o lungă tradiție. Dacă cu o lungă pregătire poate exista cultură la izolații indivizi, care formează o națiune, fără o îndelungată tradiție nu poate exista cultură pentru o națiune.”*³²

Recunoscând importanța legiferării în materie de învățământ, cunoscut fiind faptul că durata unei legislații în domeniu corespunde, în general, duratei unei generații, respectiv 25-30 de ani, D. Ionescu elogia scopul proiectului pus în discuție și sublinia necesitatea adoptării lui:

*„[...] o legiferare bine înțeleasă a școlii secundare, și astfel este alcătuit proiectul de față, trebuie să ducă la înmulțirea personalităților capabile de a produce, de a spori bunurile de care națiunea dispune; ea trebuie să formeze cetățeni cu concepția că individul trăiește pentru Stat, iar nu prin Stat și prin ajutorul Statului, cu alte cuvinte nu trebuie să ducă la înmulțirea postulanților la diferite categorii de funcțiuni. Școala secundară nu trebuie să dea diletanți ai culturii generale, ci ființe constructive, practice, capabile de judecată proprie și care să-i conducă la acțiune.”*³³

Modernizarea învățământului secundar a fost prezentă în prevederile legii din 1928 prin accentul pus pe necesitatea adaptării procesului educațional în funcție de aptitudinile fiecărui elev, neobservarea aptitudinilor și capacităților elevilor fiind considerată o deficiență a școlii. Satisfacerea acestei nevoi presupunea elasticitatea programelor analitice, pentru a putea fi adaptate aptitudinilor elevilor, subliniindu-se totodată că din comisiile care elaborează programele analitice trebuiau să facă parte și oameni din afara școlii, din diferite ramuri de activitate, competenți în domeniul lor. În opinia lui D. Ionescu, modul de predare trebuia să se centreze pe școala activă, „care nu mai face pe elev un dobânditor pasiv a celor arătate sau spuse, ci este bazată pe solicitarea activă a elevului, făcându-l să treacă de la recepția auditivă și vizuală, pe cât posibil la activitate personală”³⁴.

Legea învățământului secundar a fost considerată de unii parlamentari ca un regres, care ne îndepărta de legislația popoarelor civilizate, aceasta conținând

³¹ *Ibidem*, p. 12.

³² *Ibidem*, p. 13–14.

³³ *Ibidem*, p. 30–31.

³⁴ *Ibidem*, p. 34.

reglementări care, în opinia acestora, indicau o rămânere la nivelul legii din 1864. Între aceștia, V. V. Haneș și Lotar Rădăceanu au adus critici prevederilor cu privire la efectivul de 50 elevi stabilit pentru o clasă, știut fiind faptul că optimul acestuia era de cel mult 30 elevi. O altă eroare, în opinia lui Haneș, a fost faptul că programa analitică și volumul materiei prevăzute a fi predate și asimilate de către elevi nu respectau cerințele pedagogice. El considera un regres al legii și introducerea examenelor de la finalul fiecărei clase, calificând legea învățământului secundar ca fiind „o lege polițistă și jignitoare pentru corpul didactic”, deoarece implica dependența corpului didactic de organele de control, recrutarea inspectorilor după norme subiective, profesorii fiind la discreția inspectorilor și în privința pedepselor și distincțiilor, elemente jignitoare fiind considerate și mijloacele de perfecționare a profesorilor prin conferințe și cursuri. În plus, legea învățământului secundar a fost considerată de Haneș ca fiind incompletă, din moment ce nu s-a putut legifera și cu privire la anul pregătitor dinainte de universitate, existând opinii care convergeau către atașarea acestui an preparator la licee și nu la universități³⁵.

3. CONCLUZII

În ciuda imperfecțiunilor sale, reforma învățământului secundar s-a remarcat prin premisele de la care s-a plecat în conceperea ei: șansa care trebuia oferită copilului de a se putea orienta către o carieră, oportunitatea de a alege ceea ce i se potrivește, și aceasta nu de la o vârstă foarte fragedă, ci atunci când, mai matur fiind, aptitudinile și convingerile sale încep să se contureze. În plus, orientarea către școlile profesionale a fost încurajată, oferindu-li-se acestora un palier asemănător cu cel al școlilor teoretice, pentru ca părinții să nu fie descurajați în a-și orienta copiii către meserii, considerându-le uneori degradante în comparație cu alte ocupații pe care le-ar putea deprinde vlăstarele lor. Învățământul a fost împărțit în trei grade: primar, secundar și superior, fiecare din ele având o ramură teoretică și una practică. Din acest proiect de lege reiese legătura dintre ramurile și gradele de învățământ, prin posibilitatea pentru cei care au vocație ca la un moment dat să aleagă acea ramură care corespunde cel mai bine intereselor și aptitudinilor personale, încercându-se crearea unui sistem educațional în care gimnaziul să fie baza liceului și în care învățământul secundar să poată alimenta atât ramura teoretică, cât și pe cea practică.

Reforma învățământului secundar întreprinsă în primul deceniu interbelic urmărea satisfacerea noilor cerințe ale vremii:

- redefinirea învățământului secundar, stabilind condițiile trecerii elevilor dintr-o clasă în alta, respectiv ale înscrierii lor la universitate;

³⁵ D.A.D., Discursul deputatului V. V. Haneș, ședința din 28 februarie 1929, „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, nr. 41 din 6 mai 1929, p. 1.297–1.311.

- reînnoirea curriculumului și a programei de învățământ;
- accentuarea importanței școlii secundare în procesul educativ;
- clarificarea statutului corpului didactic (modul de recrutare a profesorilor din ciclul secundar, organizarea examenelor de capacitate, modalitățile de transfer, de numire și definitivare a personalului didactic);
- limpezirea și introducerea transparenței în ce privește condițiile în care vor fi edificate construcțiile școlare;
- clarificarea rolului comitetelor școlare;
- dispoziții cu privire la înființarea de biblioteci, laboratoare, ateliere, muzee, internate, cantine,

nelăsând la o parte nici unele situații moștenite din trecut, aplicabile la școlile din teritoriile alipite, situații care necesitau o reglementare urgentă.

Nu putem trece cu vederea faptul că prin reforma învățământului secundar din primul deceniu interbelic au fost promovate caracterul deschis al procesului educațional, adaptabil realităților sociale, și caracterul său obligatoriu pentru copiii cu vârste cuprinse între 7 și 16 ani. Remarcăm intenția legiuitorului de la acea vreme de a asigura un caracter formativ procesului instructiv-educativ, prin introducerea în programa școlară, alături de materiile literare și științifice, și a disciplinelor din domeniul artei și dexterităților, finalitatea învățământului secundar dorindu-se a fi dezvoltarea inteligenței și aptitudinilor elevilor, în cazul gimnaziului, și întregirea culturii generale, în cazul liceului, pentru a forma gândirea proprie și baza studiilor de specializare din universitate.

